

Tijdschrift voor Numismatiek

EUROPEES GENOOTSCHAP VOOR MUNT- & PENNINGKUNDE

VOL. XXV — Maandelijks tijdschrift — Nr 2 - 1975

Verantw. uitgever & redactie : **MOORS E.**
Oude Antwerpse baan, 161 MECHELEN

Bijdrage : Beschermend lid : 375 fr.
Lid : 250 fr. — Buitenland : 275 fr. te storten aan
LE MAIRE, P., 53 de Broquevillelaan, 1200 Brussel of
op P.C.R. 8460.38 van het genootschap te Brussel of
via de Afdelingen

JULES LAGAE, EEN VREEMDE EEND IN DE BIJT

Er bestaat geen parallel tussen de lijst met muntgraveurs van de Onafhankelijke Congostaat (1884-1908) en Belgisch Congo (1909-1960) enerzijds en België voor dezelfde periode anderzijds.

Vier graveurs ontwierpen onder de regering van Leopold II, Belgische stukken : Braemt, Michaux, Vinçotte en Wiener. Deze laatste graveerde eveneens de types voor de Onafhankelijke Congostaat (sedert 1887) en Belgisch Congo onder Leopold II (1909).

Onder Alberts regering cirkuleerden in ons land naast types van Braemt en Michaux, ontwerpen van Bonnetain, Devreese en Everaerts. Voor Congo blijft Wiener werkzaam tot 1910. (Stukken geslagen tot 1928). In 1920 komt Jules Lagae als nieuwe ontwerper.

Grote verscheidenheid voor België onder Leopold III, Prins Karel en Boudewijn : De Bast, Elström, Jespers, Mailleux, Rau, Van Dionant, Wijnants en Wissaert. In onze vroegere kolonie blijven ze beperkt tot vier : Bonnetain, De Bast, Rau en Van Dionant.

Voor een periode van 73 jaar zijn er slechts zes graveurs van Congolese munten, terwijl in ons eigen land er vijftien of meer dan het dubbele aan bod komen. Eén ontwerper van Congolese munten komt niet voor op Belgische stukken : Jules Lagae.

Wie is deze « vreemde eend in de bijt »?

Lagae werd op 15 maart 1862 te Roeselare geboren en overleed te Brugge op 1 juni 1931. Afkomstig uit een ongeletterd arbeidersmilieu ging hij als veertienjarige « op stiel » bij een Roeselaarse kerkmeeubelmaker Clément Carbon. 's Avonds volgde hij de Stedelijke Tekenaakademie. Hij werd er in 1881 laureaat voor modelering en kreeg een beurs van 700 Fr; die hem in staat stelde lessen te volgen aan de Academie voor Schone Kunsten te Brussel. Als leermeesters had hij er Joseph Jaquet en Charles Van der Stappen. Hij bezocht tevens het vrij atelier van deze laatste en was enige jaren leerling en helper van Jef Lambeaux. In 1884 werd hij laureaat in de tweede prijs Godecharle met zijn « Abel dood gevonden » (Museum Roeselare) en vier jaar later won hij de Prijs van Rome met « De Zaaier uit de parabel » (Academie voor Schone Kunsten; Antwerpen). Van 1889 tot 1892 verblijft hij in Italië, vnl. te Rome en Florence. Hij bestudeert er de Renaissance, voornamelijk Donatello. Terug in België vestigt hij zich definitief te Brussel.

Het werk van deze passionel realiste omvat voornamelijk bustes (o.a. Kardinaal Goossens 1905; Koning Albert 1910; Hugo Verriest 1910; Minister Henri Carton de Wiart 1922), beelden (Karel Ledeganck te Eeklo 1897; Albrecht Rodenbach te Roeselare 1909; Guido Gezelle te Brugge 1930) en medailles van Vlaamse en Brusselse personaliteiten.

Hij vervaardigde enige monumentale werken. Zo het vierspan op de Halfeeuwefeestboog samen met Vinçotte (1905) en het Monument van de Twee Congressen te Buenos Aires (1906-1909).

Als muntgraveur is de oogst schaars: geen enkel stuk voor België; slechts twee stukken voor Congo.

Nochtans zou onze Nationale Bank tijdens Wereldoorlog I aan zes kunstenaars gevraagd hebben muntprojecten uit te werken, waaruit dan later de verdienstelijkste zou gekozen worden voor uitvoering. Deze zes waren Godefroid Devreese, Paul Du Bois, Josué Dupon, Jules Lagae, Egide Rombaux en Charles Samuel. Devreese, die de munten van Albert van vóór de eerste wereldoorlog had ontworpen en Rombaux weigerden deel te nemen. Wij konden niet achterhalen op welke grond.

Eigenaardig in deze zaak is dat het initiatief uitging van de Nationale Bank die niet bevoegd is muntprojecten te bestellen, en dat ze zich dus in de plaats stelde van het Goevernement. Dit Goevernement moet echter het initiatief van de Bank bekrachtigd hebben, want de projecten werden door de auteurs ingestuurd naar de Koninklijke Munt om door de technische diensten gekeurd te worden.

Eigenaardig ook dat men — op Devreese na — mensen aansprak die niet bedreven waren in de munttechniek. Ofwel had men enkel specialisten moeten aanspreken, ofwel de wedstrijd openstellen voor alle kunstenaars. Van deze projecten werden er geen uitgevoerd.

Evenmin bleef dienaangaande iets bewaard op het Muntencabinet, het Munthof en de archieven van de Muntuitbating tot 1934 door Baron Josse Allard.

Voor onze vroegere kolonie ontwierp Lagae twee stukken. Ze dateren van de regering van Albert I.

Deze stukken werden geregeld door een Koninklijk Besluit van 28 december 1920, gepubliceerd in het Staatsblad van 30 januari 1921.

Het betrof 1 frank- en 50 centiemstukken, die het Belgische Goevernement tengevolge van een wet van 22 juni 1920 mocht slaan ten bedrage van 12 miljoen frank in nikkel, overeenkomstig de Aanvullende Muntconventie van Parijs de dato 25.03.1920.

Beide stukken hadden een legering van 750 % koper en 250 % nikkel. Het gewicht werd vastgesteld op 10 gr voor de 1 Fr en 6,5 gr voor de 50 ct, met een toegelaten speling van respectievelijk 7 en 10 duizendsten.

De diameters waren 29 mm en 24 mm, de dikte 1,69 en 1,60 mm.

Op te merken valt dat het de eerste stukken zijn die in Congo geslagen werden met Nederlandstalige legende, dit terwijl ze in ons eigen land reeds in 1886 verschenen.

De 1 frankstukken met franstalig opschrift werden geslagen tussen 1920 en 1930, de nederlandstalige van 1920 tot 1929; de 50 centiemstukken verschenen voor beide landstalen tussen 1921 en 1929. Op 1 februari 1957 werden ze uit omloop getrokken.

De rand was gekarteld.

De voorzijde toont het gelauwerd hoofd van Albert I in profiel naar links. De lauwerkrans zou een zinspeling zijn op de overwinning van 1918.

Rondom het opschrift: ALBERT ROI - DES BELGES of ALBERT KONING - DER BELGEN.

We laten de vraag in het midden waarom Lagae aangeduid werd voor het ontwerpen van deze stukken. Was zijn aanduiding het gevolg van deelname aan een wedstrijd? Speelde het feit dat hij het borstbeeld van Koning Albert boetseerde in 1910 een rol? Had zijn vriendschap met Baron Thomas Vinçotte, die munten voor Leopold II ontwierp een invloed?

De keerzijde draagt een palmboom die de nominale waarde en het jaartal splitst. Onderaan langs de rand: CONGO BELGE of BELGISCH CONGO gevolgd door twee sterren.

Een eigentijdse kritiek was dat zowel de voor- als keerzijde weliswaar karakter vertoonde, maar dat de kunstenaar er toch niet in geslaagd was de illusie van het reliëf te scheppen, hoewel er voor de palmboom prachtige voorbeelden voorhanden waren op de Carthaagse munten.

De voorzijde draagt onderaan langs de parelrand het handteken van de kunstenaar: Jul. Lagae gevolgd door een patriarchaal kruis.

Hier willen wij even bij stilstaan, daar geen enkele kataloog hiervan melding maakt, en noch het Muntencabinet, noch de Koninklijke Munt opheldering konden geven. We danken hier van harte de heer Jan Lagae, zoon van de kunstenaar, voor de gegevens over zijn vader, die hij ons zo vriendelijk en bereidwillig verschafte in de periode maart-april 1971.

Dit patriarchaal kruis dat bestaat uit twee dwarsbalken waarvan de bovenste korter is dan de onderste is het stadswapen van Roeselare, bij Koninklijk Besluit van 18 december 1841 als volgt «geblazoeneerd»: «... van zilver met een dubbel of patriarchaal kruis van sabel...». Dit stadswapen sloot aan bij het Middeleeuwse «zegel van zaken» van de stad en bij het zegel van Roeselare-Ambacht. Het zegel van zaken was een zwart dubbelkruis op zilveren veld, ontleend aan het wapen van de burggraven van Roeselare (1178-1449) dat een zilveren kruis op zwart veld droeg. Er had dus een omwisseling van kleuren plaats, in de heraldiek «breuk» of «brisure» genoemd, veelvuldig voorkomend verschijnsel wanneer een stad of gemeente de symbolen van haar heer of prins overneemt.

Het was de gewoonte van Lagae zijn handteken op zijn werken steeds te laten volgen door het stadswapen van zijn geboortestad, waaraan hij steeds gehecht bleef, flamingant als hij was vanaf zijn jeugd. (Alfons Blomme, de thans bijna 86-jarige kunstschilder, tekent op dezelfde wijze. Beïnvloeding door Lagae?)

Ter illustratie:

— Handteken van Lagae op een zijner sculpturen:

Jul. Lagae †

— Handteken van Lagae op het Congolese 1 Fr stuk

Bibliografie

- GEN *Catalogue des Monnaies du Royaume de Belgique*, Brussel 1967
- CRICK J. *Kunst-album*, dl 2, p. 65-68.
- DOCHY B. H. *Geschiedenis van de Stad Roeselare*, 1949, p. 56-57, 118, 295.
- DUPRIEZ Ch. *Monnaies et Essais monétaires du Royaume de Belgique et du Congo Belge* 1949.
- HERSSENS W. *Catalogue des Monnaies de Belgique, de l'État indépendant du Congo, du Congo Belge et de la Banque du Congo Belge* (1958-1965).
- KINDT G. *Jules Lagae*, 4 art. in *Het Wekelijks Nieuws* (31.08.62-21.09.62).
- LAVALLEYE J. *Lagae Jules* in *Biographie Nationale*, dl. 35, afl. 2, Brussel 1970, p. 497-500.
- MORIN F. *Congolèse Munten*, Boom, s.d., p. 17-19.
- V.T. *Nouvelles monnaies pour notre colonie du Congo* R.B.N., 1921, p. 92-93.
- V.T. *Vers de nouvelles monnaies belges* in R.B.N., 1919, p. 134-135.

ECHTE EN VALSE MUNTEN

De bezorgdheid van de numismaten.

Afgezien van de algemene problemen die zich stellen op het vlak van het geld, bieden de metalen stukken voldoende belang om er een bijdrage aan te wijden.

De oplettendheid tenoverstaan van de munten, met reden door het publiek betuigt, bleek duidelijk door de bijval welke onlangs de tentoonstelling van 368 goudstukken uit de muntvondst van Liberchies, door het penningkabinet ingericht, te beurt viel. Deze ontdekking gaf ons een beter inzicht in het ternauwernood gekende bedrijfsleven van de twee eerste eeuwen onzer tijdrekening.

De goudstukken zijn de dag van vandaag het voorwerp van het buitengewone bedrijvige handel. De oosterse landen blijven er belangstelling voor opbrengen en gaan zelfs zo ver ze nog steeds te beschouwen als het enige geld waarin men zijn vertrouwen stellen kan. Ook in de westerse wereld zijn ontelbare goudstukken voorhanden waarvan sommige nog door officiële muntateliers uitgegeven worden. Het is alom geweten dat b.v. de Britse schatskist er voortdurend nieuw laat slaan, van dezelfde onbetwisgbare precisie als de stukken welke tot in 1914 in omloop waren. Er bestaan trouwens twee verschillende prijsstellingen voor het gouden pond sterling, al naargelang het oude of nieuwe ponden betreft, met in het algemeen een niet te verwaarlozen prijsverschil tussen beiden.

Naast deze stukken van officiële oorsprong zijn er andere van private oorsprong in omloop. Deze laatste zijn doorgaans niet met de pers geslagen maar vervaardigd bij middel van gieten onder druk : deze vervalsingen zijn min of meer goed geslaagd, de specialisten herkennen ze echter altijd.... Maar het belang van goud reikt verder dan de huidige monetaire problemen en het is hierover dat we hoofdzakelijk willen spreken. Wij hebben hier voornamelijk de oude klassieke goudstukken op het oog n.l. de collectiestukken die steeds om velerlei redenen naar waarde geschat en begeerd worden : als studie objekt, uit liefde om de kunst, om historische opzoekingen en de dag van vandaag niet in het minst als belegging. Deze stukken worden door specialisten en numismaten verkocht aan musea, banken, wisselkantoren en aan verzamelaars waarvan het aantal voortdurend stijgt. Met hoeveel zijn zij dan wel? Voor Frankrijk wordt het cijfer 50.000 vooropgesteld, met het perspectief naar de 100.000 te gaan. Wat België betreft mag men geredelijk aannemen dat ze verhoudingsgewijs even talrijk zijn, wat hun huidige sterkte op 10.000 brengen zou.

... Valsmunters waren er ten allen tijde. Een meester onder hen was de Duitser Becker « een waar genie in het vak en tegelijkertijd weergaloos ». Hij was omstreeks de jaren 1800-1830 bedrijvig. Hij vervalste Romeinse, Griekse, West-Gotische e.a. munten. Zijn namakingen zijn uitert mooi, te mooi, maar men herkent ze aan de steeds eenvormige stijl en aan de in het oog vallende types. Er was ook de Italiaan Gigol : deze was meer een bedrieger, zijn nabootsingen vertoonden meer overeenkomst met het originele : hij wijzigde de inschriften, bootste de sleet na en bedacht nieuwe munten. Hij beëindigde zijn onheilbrengende activiteiten nadat een beroepsnumismaat uit Wenen hem voor de rechtbank had gedaagd.

Vermelden we tenslotte de Griek Kristodoulos die zijn muntstempels, zijn materiaal en valse munten in 1914 door de rechtbank van Athene in beslag zag nemen.

De moderne valsmunters zijn niet zo handig als deze voorgangers maar hun produktiviteit is veel ruimer, een ware industrie ! Welnu de wetgeving voorziet niet in een doeltreffende vervolging. Zij woekeren voort in bijna alle landen en meer in het bijzonder in Italië, Duitsland, Libanon en Nederland. In Bonn werkt de valsmunter dokter X. samen met zijn vrouw, hun fabriek is de best ingerichte en van de modernste werktuigen voorzien van geheel Europa. Zij zijn gespecialiseerd in het namaken van gouden en zilveren Duitse munten, zowel de zeldzame als de veelvuldig voorkomende. Evenwel, in weerwil van de nauwkeurigheid, de fijnheid en de bijna volmaakte nabootsing van de originelen, weten de bekwame numismaten toch steeds deze soort munten van echte te onderscheiden. De bedrijvigheid van de Italiaanse valsmunters is zeer groot maar minder verzorgd. Zij houden zich bezig met het namaken van Griekse, Romeinse, middeleeuwse en vooral de grote moderne Italiaanse munten van goud

en zilver alsmede van Engelse, Franse en Zwitserse stukken. Kort geleden nog verbreidde zich langzaam in het zuiden van Frankrijk een aanmaak van meerdere miljoenen valse napoleons, welke doorgaans aan vreemdelingen van de hand gingen. Hun goudgehalte bedroeg uiteindelijk slechts een tiende van het oorspronkelijke gewicht.

Maar los van deze klaarblijkelijke bedriegerij worden heden in de werkhuizen van de valsmunters een reeks oude stukken nageslagen welke min of meer de officiële stukken, voor wat de opschriftenkunde, de types, het gewicht en de hoedanigheid van het metaal betreffen, naderbij komen. Om verscheidene redenen kan men hier aanstoot aan nemen ; oude munten zijn zowel historische, artistieke als economische dokumenten. De numismatiek is een bron van inlichtingen over de godsdienst, de zeden, de kunst, de sociale- en handelsbetrekkingen alsmede over de beschaving en zelfs over de politiek. Een munt vervalsen, aldus de numismaten, staat gelijk met het vervalsen van een oud dokument dat werd uitgegeven bij wettelijke beslissing van uit die tijd. In ieder geval, een valse munt verkopen voor een echte, betekent « oplichterij en bedriegerij ».

Met 't oog op deze toestand heeft de internationale vereniging van beroeps numismaten zich over dit probleem gebogen en het in vraag gesteld op haar eerste internationaal congres voor de studie en de verdediging, gehouden te Parijs 1965. In mei 1973 heeft ze met nog meer aandrang haar bezorgdheid laten blijken ten aanzien van de vermeerdering van valse munten, zowel de moderne als oudere, alsmede de aanmaak van sommige op munten gelijkende medailles, dienende om sommige naïeve verzamelaars in het ootje te nemen. De vereniging bevestigt dat duizenden valse fabrikaties jaarlijks op de markt gesmeten worden.

Frankrijk heeft een wet gestemd ten doel hebbende het namaken van Franse stukken te verbieden en het Italiaanse parlement diende terzake in oktober 1971 een wetsvoortel in. Maar de musea en de numismaten streven er naar om vandaag gelijkaardige wetten in alle landen te bekomen en inzonderheid in België, waar men de dag van vandaag enkel beschikt over een zeer beperkt gerechterlijk arsenaal tegen de valsmunters. Deze laatsten kunnen hun praktijken quasi ongestraft blijven uitoefenen, want er bestaan tegen hen slechts oude teksten welke alleen betrekking hebben op « oneerlijk concurrentie » of eventueel op « bedriegerij » wat overigens moeilijk te bewijzen valt. Zal de nieuwe Belgische regering in haar rangen over een minister van justitie kunnen beschikken welke samen met zijn collega van financiën de strijd zal aanbinden tegen deze oneerlijke trafiek welk een onheil voor de musea en voor de private of beroepsnumismaten zijn ?

Men moet eveneens overwegen of het nog gepast is de activiteiten van zekere ondernemingen die onder allerlei voorwendsels zich inspannen om onder het publiek zogezegde herdenkingsmunten te verspreiden, zich beroepend op een vage officiële bescherming, ja

zelfs met een aanvechtbare dekmantel van de gemeenschappelijke markt, toe te laten. Deze stukken van goud en zilver, van normaal gehalte, worden verkocht tegen prijzen welke geenzins in verhouding staan tot hun reële waarde.

Kortom, er is daar een sektor waarvan het belang zeker niet moet overschat worden maar die niettemin te verwaarlozen is en waarvoor een wettelijke regeling zou moeten worden vastgelegd. Wij spreken de wens uit dat de nieuwe regering zich over dit probleem zal willen ontfermen.

Deze bijdrage, van essentieel belang voor de numismaten, verscheen in het dagblad « La libre Belgique » van 24/3/1973. Wij houden eraan prof. Baudhuin te bedanken voor de toelating die hij welwillend gaf deze vertaalde tekst in ons tijdschrift te mogen publiceren.

Professor aan de universiteit van Leuven.

Fernand BAUDHUIN

BEPROEVING VAN UW KENNIS

Ziehier de antwoorden op de tien gestelde vragen (elders in dit blad).

- 1) Henri III
- 2) Louis XII
- 3) 1550.
- 4) 14 januari 1540.
- 5) Beleg van Rijsel in 1708.
- 6) Straatsburg.
- 7) Alhorn
- 8) 1845.
- 9) De persoonlijke lijfspreuk van de Keizer.
- 10) Parijs-Straatsburg-Brussel.

BOEKBESPREKING

DE ANTWERPSE NOODMUNTEN VAN 1814 EEN NIEUW GELUID, EEN BELANGRIJKE STUDIE

Over dat numismatisch onderwerp werd nochtans al heel wat geschreven (1). Een nieuwe, belangwekkende studie daarover viel een paar weken geleden, in onze handen. Zij verscheen in : Vlaamse Stam, een tijdschrift voor familiegeschiedenis.

(1) Zie : Vlaamse stam : tijdschrift voor familiegeschiedenis : Nr. 7 en Nr. 8 (sept. & okt) jaargang 1974. In de voetnoot vinden wij niet minder dan 16 bibliografische nummers vermeld : een selekte keus uit al wat over de Antwerpse noodmunten van 1814 werd gepubliceerd tussen 1814 en 1968.

Deze maandelijks genealogische publicatie bespreekt de families, die betrokken waren bij het vervaardigen en slaan van deze noodgeldstukken (5 en 10 ct. 1814). Deze noodmunten in koper dragen meestal, als muntmeestersteken, de beginletter van de familienaam van de munter, die de reeks aanmaakte : W voor Wolschot ; J. G. voor Jean Gagnepain en R werd, tot nu toe geïnterpreteerd als Ransonnet. Bij het lezen van deze nieuwe studie blijkt dat foutief ! Het is de beginletter van Ricquier, een familielid van Wolschot (?). De stamboom van Wolschot duidt het al te goed aan.

Deze genealogische bijdrage is tevens een uitstekende en suggestieve numismatische studie. Het beschrijven van het ganse verloop van deze muntslag, opent nieuwe horizonten met overmoede bijzonderheden gestaafd. Het is een onmisbare hulp en aanvulling voor allen, die deze voor Antwerpen historische muntslag willen bestuderen.

Borgerhout

J. P.

LUISTER VAN DE BELGISCHE MUNTEN door Jos Philippen, Diest.

Een exclusief standaardwerk over de Belgische munten vanaf 1830.

Voortgaande op de folder zal deze schitterende uitgave een unicum betekenen wat tot op heden van België verschenen is.

Met voor elk munttype een vergrote foto en de beschrijving van alle munten zal deze uitgave zeker de kunst-liefhebbers en de verzamelaars aanspreken.

Te bestellen bij de uitgever zelf te Diest op PCR. 000-0937115-95 aan de prijs van 1.800 fr.

« **Katalogus der Belgische Munten** » uitgave 1975, bevattende de munten vanaf Leopold I (1832) tot heden. Een zelfde uitgave in het Frans, « **Catalogue des Monnaies Belges** » édition 1975.

Beide uitgaven worden gedrukt op een verzorgd glanspapier. Formaat 11,7 cm + 17,5 cm, dikte 0,6 cm. De beide edities zijn te onderscheiden door een verschillende kleur van kaft. De uitgaven vertonen de afdrucken van voor- en keerzijde van bijna alle verschillende typen van de Belgische munten. Deze laatsten worden gerangschikt in afdalende nominale waarde, te beginnen vanaf Leopold I (regering) daarna Leopold II, Albert, Leopold III, Prins Karel en Boudewijn. Achter in het werk vinden wij nog een lijst van de officiële herinneringsmedailles, alsmede een lijst van niet-gekatologeerde onregelmatige stukken. De verkoopprijs van dit handige boekje bedraagt 120 Bf. Het zal eerlang te verkrijgen zijn bij de

(2) Zie in hierboven vermeld tijdschrift blz. 462 over : Fransiscus Joannes Ricquier, zwager van Wolschot.

meeste munthandelaars, alsmede in vele boekhandels en grootwarenhuizen. Het kan ook bekomen worden door een gewone vraag per briefkaart aan het adres van de uitgever : Van Bergen Renie, Suikerrui 24 Antwerpen 2000, Tel. 031/318023.

KRONIEK

NIEUWE MEDAILLES GESLAGEN DOOR DE MUNT VAN PARIJS

De Balubas.

Beeldenaar : Een maniokstamper BA-LUBA (volkstam uit Zaïre, waarvan de naam op de beeldenaar) bovenaan versierd met een gebeeldhouwd vrouwenhoofd.

Keerzijde : Een zogenaamd « Kifwebe » masker. Witte verf werd aangewend om de groeven te doen uitkomen.

Dit werk van Michel Rossigneux werd geslagen in Zilver (509 F.F.) en in koper (50 F.F.) Diameter : 77 mm.

1) Les Baux uit Provence.

Beeldenaar : Temidden van een cartouche met stralen, de wapenschilden der leenheren van Les Baux.

Als inschrift : « LES BAUX DE PROVENCE »

Keerzijde : Panoramisch zicht op de rotsen van Baux met zijn ruw en gewrongen schaduwbeeld. Aanduidingen van de puinen van het kasteel en van het dorp, innig opgenomen in de structuur van de rotsen.

Het is een werk van André Bizette-Lindet en geslagen in zilver (330 FF) en in brons (41 FF) Diameter : 72 mm.

2) Charlie Chaplin.

Beeldenaar : Portret van Charlot, van voren genomen.

Keerzijde : het slotbeeld uit vele films van Charlot : hij begeeft zich alleen op het ondoorgroendelijk pad van de vagebond.

Het werk is van de hand van Raymond Joly en geslagen in zilver (330 FF) en in brons (41 FF) Diameter : 72 mm.

Deze medailles zijn te verkrijgen : Administration des Monnaies et Medailles 11 Quai de Conti, Paris 6^e.

VEILINGEN EN CATALOGI MET ADRESSEN

Een buitengewone veiling te Zurich.

De veiling Peyrefitte (zie TVN van okt. 1974) heeft een aantal Griekse munten onder de hamer gebracht. Een maand later bood een ander veiling aan de bieders een even verblindende reeks stukken aan : 253 Griekse munten, vanaf de eerste stukken van electrum uit de VIIe eeuw voor Jezus Christus tot de Hellenistische periode, herkomstig van een verzamelaar met voortreffelijke smaak die ditmaal onbekend blijft.

Het zijn de *Bank Leu* van Zurich en de maatschappij *Monnaies et Medailles* van Bazel, die deze veiling ingericht hebben.

De catalogus, in de Duitse taal opgesteld, getuigt van een uitzonderlijke verzorging. Ieder stuk is beschreven en verklaard, soms uitvoerig met aanduiding van het gewicht, de gerichtheid van de munten en bibliografische verwijzingen. Waar nodig worden de verzamelingen of de veilingen, waarin ze voorkwamen, nauwkeurig vermeld.

Ieder stuk is met beeldenaar en keerzijde afgebeeld, op ware grootte en de meeste zijn gelijktijdig vergroot. Om een gedacht te geven, vermelden we dat de catalogus 372 bladzijden bevat en 253 munten beschrijft. Hij vertegenwoordigt alleen al een pak geleerdheid en is een belangrijke voorlichtingsbron. Hij begint glansrijk met twee archaïstische stukken die mogen aanspraak maken op de graad van uiterste zeldzaamheid : twee staters in electrum uit de VIIe eeuw voor Jezus-Christus, geslagen in klein-Azië, de ene zowel als de andere enig in hun soort. Hij vervolgt met de klassieke reeksen, verdeeld in twee categorieën : tijdperken van bloei en verval, om te eindigen met de hellenistische munten. De top wordt bereikt met een bewonderenswaardige decadrachme van Athene, geslagen tijdens de eerste decennia

van de v^e eeuw, van een uitmuntende stijl en in prachtige staat van bewaring. Op de keerzijde is de Atheense uil met uitslaande vleugels afgebeeld. Hiervan zijn slechts 11 exemplaren gekend.

De S.A. Monnaies et Medailles (25 Malzgasse te Bazel) heeft ook zijn lijst n° 356 uitgegeven : munten in zilver van de Seleuciden, Antoninus, gouden munten van de Habsburgers ; Zwitserland, Braunschweig-Lüneburg en Rusland.

De jaarlijkse veiling van de maatschappij *Jacques Schulman B.V.* was zoals verwacht. Zij had plaats van 10 tot 13 juni. Er werden twee verschillende catalogussen opgesteld, beiden overvloedig van foto's voorzien.

In de eerste catalogus, waren noord en zuid Nederland, zoals steed, flink vertegenwoordigd. Verder volgde er een grote verscheidenheid aan munten. Ook Romeinse en Byzantijnse munten alsmede numismatische boeken ontbraken niet. De tweede catalogus was uitsluitend gewijd aan een belangrijke verzameling munten van Nuremberg.

« *Munz Zentrum* » (42 Rubensstrasse 5 Keulen I) bracht op 24 en 25 april een zeer belangrijke verzameling onder de hamer. Buiten een reeks van 150 Romeinse munten bestond de veiling hoofdzakelijk uit Duitse munten : Brandenburg en Pruisen enerzijds en Keulen anderzijds waren zeer goed vertegenwoordigd.

Cabinet Numismatique Jacques Labiol (47, rue du Pont Saint-Jacques à 6300 Clermont-Ferrand) : catalogus van april 1974.

B.A.N. Numismatique (les 5 Frères à 27320 Beaucé-Nonancourt France) : lijst van maart-april 1974.

Kurpfälzische Münzhandlung (52 Augusta-Anlage, 68 Mannheim) : belangrijke openbare veiling van 9 tot 11 mei. Onder de Griekse munten bevindt zich een decadrachme van Syracuse, getekend werk van de vermaarde stempelsnijder Euainetos. Ook bij de Romeinse stukken zijn er zeldzame en interessante exemplaren van buitengewone kwaliteit, inzonderheid denieren van Augustus en een sestertius van Lucilla. De Duitse munten zijn van uitzonderlijk belang.

A. G. Vander Dussen B.V. (5 Hondstraat, Maastricht) : lijst van mei 1974.

Maison Deblain (132, avenue Cyrille Besset, 06 Nice) lijst van mei 1974.

M. Bernard Poindessault (38 rue de Richelieu, Paris I^e) hield een veiling te Rijsel op 10 mei. Meer dan 400 loten vielen onder de hamer. De catalogus bevatte inzonderheid een zeer mooie reeks van nabij 300 Franse munten gaande van de riddertijden tot de IIIe Republiek.

Agence Numismatique Interphilatélie (12 rue Duchscher, Luxembourg) verkoopscatalogus op aanbod (van 13 juni 1974) allerlei munten.

M. W. P. Houston (Boecklinstrasse 2, 6 Frankfurt-am-Main 70) lijst n° 7.

INLICHTINGEN

VRAAG en ANTWOORD

EEN VALS BELGISCH BANKBILJETJE

Wij vonden, naast een echt wettelijk exemplaar ⁽¹⁾ een vals bankbriefje van 2 Fr. van de uitgifte van 27-08-1914. U bemerkt aan deze datum : begin van de eerste wereldoorlog.

Bij het maken van de inventaris en het schrijven van de steekkaarten, vonden wij in de reserve van het Numismatisch Bezit van het Museum Vleeshuis te Antwerpen tussen noodgeldbriefjes, gelden kasbons, enz. ⁽²⁾ de Belgische bankbriefjes van één en twee franken van 1914 ; waarvan één der twee exemplaren van twee franken een vals biljet bleek te zijn.

Hoewel deze betrekkelijk kleine biljetten eenvoudig van ontwerp, gravering en druk zijn, valt het valse exemplaar dadelijk op.

Ten einde een duidelijker inzicht te krijgen, beginnen wij met het wettelijk biljet : Het is dus een uitgifte van de Nationale Bank van België met vermelding (voor) Rekening courant op datum van 27-08-1914. De afmetingen van het exemplaar : 106 × 65 mm ⁽³⁾. Het werd gedrukt op dun, stevig wit papier en op beide zijden bedrukt in bruin, met als onderdruk lichtbruine guilloches. In deze fijne iets golvende lijntjes werd op de v/z een grote 2 verwerkt. De nummering is in fel rood : 405, 237 serie 1 ⁽⁴⁾. Wij vinden twee handtekeningen onderaan : de Lantsheer en Babau. De k/z is even eenvoudig van weergave. Onder de bruine druk weer lichtbruine guilloches ⁽⁵⁾ waarin links en rechts een 2 verwerkt is. Deze « vervalsing van de tijd » gebeurde op stevig wit papier. Legt ge deze vervalsing naast het wettelijk exemplaar, zo zal uw reactie ongetwijfeld zijn : hoe is het mogelijk, dat men, bij betaling, zulk een biljet aanvaardde. Inder-

(1) Voor afbeelding raadplege men : plaat 1 van het laatste werk van ons medelid F. MORIN : *Katalogoog der Belgische bankbiljetten van 1900 tot 1974*. — 32 Van Artevelde straat - B 2650 - Boom.

(2) Deze verzameling is naar « postkaartensysteem » in enkele schoolschriften, per provincie, saamgebracht.

(3) Voor het weergeven van de afmetingen van bankbiljetten, raadplege men in het in n° 1 vermeld boek, blz. 4.

(4) Bij het biljetje van één frank is er geen komma in de cijferreeks aanwezig.

(5) Guilloches bestaan doorgaans uit lichtgolvende, fijne lijnen. Zij vormen de ondergrond waarop de tekst van het biljet gedrukt wordt. Zij zijn heel moeilijk nat te maken.

daad is de druk slordig en onvolmaakt en is de omkadering veel smaller. De lettertypen zijn dunner en hoger. De nummering is in rode, grotere en zeer magere cijfers : 784652 (zonder komma na het derde cijfer). Het geheel ziet er slordig en stuntelig uit en er werden geen guilloches gebezigd. De k/z toont weer andere lettertypen, dan op een wettelijk exemplaar. Het papier is nog al glad en doet « vet » aan ; zodat de druk niet volkomen « gepakt » heeft en tekst en tekening deels « flou » voorkomen. — Daarbij vertoont het biljet vele diepe vouwen en ziet er erg onfris uit. Het is zonder twijfel zeer druk in omloop geweest (6).

Borgerhout

PITTOORS P. F. Jozef

(6) U begrijpt allicht, dat de toestand waarin een bankbiljet zich bevindt en dat dan voornamelijk van oude of zeer oude biljetten, de handelswaarde beïnvloed. Zo vinden wij in het boek van F. Morin wel vijf waarden aangegeven ; in verband met de staat van bewaring. In dat boek wordt dat dan ook precies uitgelegd.

HOE VER REIKT UW KENNIS?

Wij stellen U hierbij tien vragen welke wij ontleenden aan het tijdschrift « Cercle numismatique de Mulhouse (Juli 1973). Het zijn eclectische vragen en we zijn benieuwd hoeveel U ervan beantwoorden kunt. Beproof het alleszins en vergelijk vervolgens met de juist antwoorden welke terug te vinden zijn op een andere bladzijde van dit tijdschrift. Indien U drie juiste antwoorden kunt geven, zonder evenwel boeken te raadplegen, dan mag U over uzelve tevreden zijn.

- 1) Onder welke koning van Frankrijk werden de eerste koperen munten geslagen ?
- 2) Wie was de eerste koning van Frankrijk welke voor het eerst munten met zijn beeldenaar liet aanmaken ?
- 3) Wanneer werd de eerste franse munt, voorzien van een jaartal, uitgegeven ?
- 4) Uit welk jaar dateert het gebruik om de franse muntateliers met een letter aan te duiden ?
- 5) Een koperen muntstuk van 25 mm diameter vertoont op de voorzijde :

XS
PRO
DEFENSIONE
VRBIS ET
PATRIAE
1708

op de keerzijde : het wapenschild van een Franse maarschalk. Wat is de oorsprong van dit stuk ?

- 6) Wat is het muntatelier, aangegeven met de letters « OM », op de munten van het koninkrijk Italië ?
- 7) Wie is de uitvinder van de muntpers welke geroepen was om de balancierpers te vervangen ?
- 8) In welk jaar werd de eerste Franse pers in de munt van Parijs in werking gesteld ?
- 9) « Pietate et concordia » of « Recta tueri » is het randschrift dat op sommige stukken van Oostenrijk aangebracht is, Waarom ? (de vertaling interesseert ons niet).
- 10) In welke buitenlandse Muntateliers liet de Helvetische confederatie haar eerste munten slaan ?

F.D.C. SETS NIEUWE UITGIFTEN

Ziehier een eerste lijst van adressen waar de leden, individueel, aan de voordeligste voorwaarden de nieuwe verschenen munten per jaartal in FDC Sets kunnen bestellen.

BELGIË : Koninklijke munt van België, munthofstraat 5, 1060 Brussel.

DENEMARKEN : Danmarks nationalbank, Holmens Kanal 17, 1060 Kopenhagen.

DUITSLAND : Verkaufsstelle für Sammlermünzen Bahnhofstrasse 16-18, D-638 Bad Hamburg V.D.H.

FRANKRIJK : Monnaie de Paris, Quai de Conti 11, Paris 6e.

GROOT BRITTANIË } : Royal Mint, London E.C. 3.
IERLAND }

ITALIË : La Zecca, Via Principe Umberto 4 Roma.

G. H. LUXEMBURG : Caisse Générale de l'Etat Avenue de la Liberté, 3 Luxembourg.

MEDEDELING VAN DE KONINKLIJKE MUNT F.D.C. - BELGIË

Van 1975 af zullen de reeksen « fleur de coin » *uitsluitend* door de Regie der Posterijen worden verkocht.

De Regie der Posterijen zal U te gepasten tijde ambtshalve in kennis stellen van de verkoopsvoorwaarden van de toekomstige uitgiften.

Indien U op 15 oktober 1975 nog geen bericht hebt ontvangen, wint U best inlichtingen in bij de Regie der Posterijen - Directie Administratie 1-3 (Filatelie) 1000 Brussel.

Tevens deelt zij mede dat de uitgiffen van de vorige jaren uitgeput zijn en dat de postrekening nr. 9385-34 - Koninklijke Munt - Numismatiek niet meer bestaat.

Geen brief mag dus nog worden gezonden aan, noch enige storing worden verricht ten bate van de Koninklijke Munt van België.

INTERNATIONALE RUILBEURS

LEUVEN

De afdeling « NUMISMATICA LEUVEN » richt een ruilbeurs in op **1 mei 1975** in de NIEUWE ZAAL van de Provinciale Tuinbouwschool, Mechelsevest Leuven, van 9 tot 17 uur ; prijs per tafel 80 BF.

Te bestellen — Schriftelijk : L. DAVIT, Diestsestraat 319, Leuven.

— Telefonisch : V. HOREBEEK, Tel : 016/2279 14., Boogschuttersstraat, 3030 Heverlee.

Er is ruime parking ter plaatse en bar en koud buffet in het gebouw.

GENT

3^e internationale numismatische Ruilbeurs ingericht door **afdeling Gent** op zaterdag 5 en zondag 6 april 1975 van 9 tot 18 uur in de feestzaal « VOORUIT » Sint-Pietersnieuwstraat 23 te Gent.

Grote parking in onmiddellijke omgeving.

Drank- en eetgelegenheid in het restaurant van de feestzaal aan voordelige prijzen.

ALGEMENE VERGADERING E.G.M.P

Onze alg. vergadering - 1975 gaat dit jaar door op **8-6-75** te CHARLEROI gevolgd door Ruilbeurs.

Nadere inlichtingen volgen.

Noteer alvast deze datum.

FOTO'S

Om uw documentatie van
vervolledigen brengen wij op
samen op natuurlijke grootte,
Zich bevragen bij Van Als
Antwerpen.

te
de
00